

The Model of Collaboration Network through Participation Action Research to Develop the Working Process of Cultural Tourism Network in Lampang Province

Kanitkan Pankaew¹ Kittiya Plodkaew² Parit Saisee³ Tidarat Phomngam⁴

Faculty of Education, Lampang Rajabhat University, Thailand.

¹E-mail: Kanitkan777@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-0310-0616>

²E-mail: Kittiya.edtech@g.lpru.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-1674-3659>

³E-mail: parit_saisee@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-9113-9777>

⁴E-mail: Thaitidarat@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-2228-7828>

Received 14/04/2024

Revised 17/04/2024

Accepted 12/06/2024

Abstract

Background and Aims: The study had three objectives: 1) to develop the Lampang cultural tourist attractions database, 2) to create and determine the efficiency of the model of collaboration network through participation action research, and 3) to compare the process of cultural tourist attractions network before and after using that model.

Methodology: The sample consisted of 60 people interested in this project and played a role in extending development based on cultural capital, such as subdistrict headmen, village headmen, communities, teachers, and representatives from the subdistrict administration organization. The instruments included the model of the collaboration network, knowledge test, and the process of cultural tourist attractions network assessment form. The research is divided into 3 phases: Phase 1: Development of a database of cultural tourist attractions in Lampang Province; Phase 2: Creation and efficiency of the cooperation network model; Phase 3: Comparing the work processes of the cultural tourism network partners in Lampang Province before and after using the cooperation network model. The data was analyzed using percentage, average, and standard deviation.

Results: The study's results were as follows: 1) In the cultural tourist attractions database, there was the network structure, objectives, regulations, activity, guidelines for encouraging the network to perform their roles concretely, and the promoting video clips. 2) There were 4 components in the model of collaboration network through participation action research which were 2.1) Background: introduction, concept, and principle, 2.2) The model process: objective, content, learning management process, trainees' role, speakers' role, contributing factor, measurement and

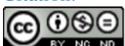

evaluation, 2.3) Result, and 2.4) Applying. The model is appropriate at a high level and the effectiveness in the small group is 84.02/83.81 which met the criteria. 3) The work process of the cultural tourist network after using the model was higher than before using it.

Conclusion: 1) In the cultural tourist attractions database, the network structure, objectives, regulations, activity, guidelines for encouraging the network to perform their roles concretely, and the promoting video clips. 2) There were 4 components in the model of collaboration network through participation action research 3) The work process of the cultural tourist network after using the model was higher than before using it.

Keywords: Model; Participation Action Research; Collaboration Network; Cultural Tourism

รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการทำงานของ ภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง

กนิษฐกานต์ ปันแก้ว¹ กิตติยา พลอดแก้ว² ปริตต์ สายสี³ ธิดารัตน์ ผมงาม⁴

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง 2) สร้างและหาประสิทธิภาพของรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และ 3) เปรียบกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก่อนและหลังการใช้รูปแบบระเบียบวิธีการวิจัย: กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ที่มีบทบาทในการต่อยอดการพัฒนาบนฐานทุนทางวัฒนธรรม จำนวน 60 คน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ชุมชน ครู และตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ เครื่องมือที่ใช้ คือ รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ แบบสอบถามความรู้ และแบบประเมินกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่าย การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การพัฒนาฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง ระยะที่ 2 การสร้างและหาประสิทธิภาพของรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ ระยะที่ 3 การเปรียบเทียบกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง ก่อนและหลังการใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย: ผลการวิจัยพบว่า 1) ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีองค์ประกอบคือ โครงสร้างของเครือข่าย วัตถุประสงค์ กฎกติกา กิจกรรม และแนวทางในการส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายดำเนินการตามบทบาทอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งคลิปวิดีโอเพื่อประชาสัมพันธ์เครือข่าย 2) รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 4 องค์ประกอบ คือ 2.1) ที่มาของรูปแบบ ประกอบด้วย ความเป็นมา แนวคิด และหลักการ 2.2) กระบวนการของรูปแบบ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ บทบาทผู้เข้ารับการอบรม บทบาทวิทยากร ปัจจัยสนับสนุน การวัดและประเมินผล 2.3) ผลการใช้รูปแบบ และ 2.4) การนำรูปแบบไปใช้ ซึ่งรูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดและมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 84.27/83.81 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และ 3) กระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

สรุปผล: 1) ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีองค์ประกอบคือ โครงสร้างของเครือข่าย วัตถุประสงค์ กฎกติกา กิจกรรม และแนวทางในการส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายดำเนินการตามบทบาทอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งคลิปวิดีโอเพื่อประชาสัมพันธ์เครือข่าย 2) รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 4 องค์ประกอบ 3) กระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

คำสำคัญ : รูปแบบ; การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม; ภาคีเครือข่าย; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ การดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อน โดยการสนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิด ร่วมทำเพื่อส่วนรวม การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง สามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่สังคมให้นานที่สุด (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 ที่สนับสนุนการรวมตัวของประชาชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการร่วมแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการระดับพื้นที่ในรูปแบบของภาคีเครือข่าย โดยเพิ่มโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามาเป็นกำลังในการพัฒนา สร้างความเข้าใจ และสร้างเป้าหมายร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งภาคีเครือข่าย หมายถึง กลุ่มบุคคล องค์กรที่มีเป้าหมายในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกันมารวมตัวกันด้วยความสมัครใจ เพื่อทำกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย โดยการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมประเมิณผล มีความเสมอภาค และเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเครือข่ายภาคีต่าง ๆ อาจมีข้อจำกัดในการเข้ามาเป็นส่วนร่วมเพื่อพัฒนาประเทศ ซึ่งสะท้อนได้จากดัชนีชี้วัดความก้าวหน้าทางสังคมในปี 2561 จัดทำโดยองค์กร Social Progress Imperative ที่ให้ประเทศไทยได้คะแนนเพียง 45.91 ในมิติด้านโอกาส ซึ่งประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งให้ความสำคัญ คือ การเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่างๆ มีส่วนร่วมในการเป็นภาคีการพัฒนาสังคม

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความได้เปรียบด้านการท่องเที่ยวสูงกว่าหลายประเทศ เนื่องจากมีความหลากหลายทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ตลอดจนการมีประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่า ที่สามารถใช้เป็นปัจจัยในการดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวได้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) จากนโยบายของรัฐบาลไทย ที่ได้ปลุกกระแสให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวในปี 2562 ภายใต้แนวคิด “เมืองไทย...สวยทุกที่ เเท่ทุกเวลา” และการใช้การท่องเที่ยวแบบ “วิถีไทย” เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจสังคม และกระจายรายได้การท่องเที่ยวหลักไปสู่การท่องเที่ยวเมืองรอง, (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561) ซึ่งเมืองรองหลายเมืองมีทุนทางสังคมและศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลายและน่าสนใจ มีอัตลักษณ์วิถีไทยผ่านการส่งมอบประสบการณ์เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยถือเป็นการสร้างรายได้และรักษาจุดเด่นด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย สอดรับกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านวิถีไทย ซึ่งนับเป็นกลไกในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

จากการสำรวจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง พบว่า ในจังหวัดลำปางมีภาคีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแต่ละตำบลอยู่แล้ว มีการบริหารจัดการอิสระในตำบลของตนเอง ซึ่งบางชุมชนมีการบริหารจัดการที่ดีส่งผลให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมมากมาย แต่ชุมชนส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการของภาคีเครือข่าย ทั้งบุคลากรไม่เพียงพอเนื่องจากคนในชุมชนส่วนใหญ่มีเพียงผู้สูงอายุ ขาดการสร้างเนื้อหา (Content) เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทั้งรูปแบบออนไลน์ และอนไลน์ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่รู้จักเท่าที่ควร ซึ่งชุมชนต้องการให้ภาคีเครือข่ายมีความเข้มแข็งโดยการร่วมคิด ร่วมทำ สามารถประสานความ

ร่วมมือข้ามตำบล หรือในระดับจังหวัดเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ของคนในชุมชน ให้สามารถถ่ายทอด อนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรมที่ดั้งเดิม และประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้เห็นวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ชุมชนสามารถพึ่งตนเองและจัดการตนเองได้อย่างมีคุณภาพ จากปัญหาดังกล่าวคณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน จึงได้จัดทำโครงการที่เน้นภาคีเครือข่ายเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนขึ้น ซึ่งสอดคล้องยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น การเสริมสร้างพลังทางสังคม ในเป้าหมายเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเอง และการจัดการตนเองเพื่อสร้างสังคมคุณภาพ โดยการเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการเป็นภาคี พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน เปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการรวมตัวของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา สร้างโอกาสและความเสมอภาคในชุมชนควบคู่กับการดำเนินการของภาครัฐในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง ให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างมีคุณภาพ

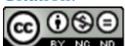
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง
2. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง
3. เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง ก่อนและหลังการใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือ

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาคีเครือข่าย

ภาคีเครือข่าย หมายถึง บุคคลที่รวมกลุ่มกันเพื่อทำงานในเรื่องเดียวกัน และมีเป้าหมายร่วมกัน โดยกลุ่มจะมีการร่วมกันวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมแก้ปัญหา และร่วมติดตามและประเมินผลงาน ซึ่งจะนำไปสู่ การพึ่งตนเองได้ ซึ่งระดับของการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย 5 ระดับ คือ 1) การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของภาครัฐ 2) ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการของรัฐ อย่างอิสระ 3) เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวางแผนงานโครงการ 4) ให้ประชาชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน และ 5) การเสริมอำนาจประชาชน (International Association for Public Participation (IAP2), 2007) ซึ่งปัจจัยสำคัญในการสร้างและบริหารเครือข่าย กุลทัต หงส์ขยางกูร และ ปรัชญา นันท์ เทียงจรรยา (2560) กล่าวว่า ประกอบด้วย 1) ผู้นำของเครือข่าย 2) ระบบการติดต่อสื่อสาร 3) การจัดระบบสารสนเทศ 4) ทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ และ 5) ระบบการเรียนรู้ร่วมกัน

จากการสังเคราะห์เอกสาร คณะผู้วิจัยได้สรุปกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายซึ่งเป็นตัวแปรที่ศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560); (สุมิตร สุวรรณ และคณะ, 2560); (พิมพ์ภา นวนจา และศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา, 2563); (เดชา ลุนาวงค์, 2565) ; ไว้ดังนี้

1. ความร่วมมือจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยสมาชิกร่วมเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำแผนการท่องเที่ยว ร่วมกำหนดรูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยว ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสามารถขอความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อร่วมกันจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพได้

2. ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล โดยสมาชิกเข้าร่วมศึกษาดูงานเพื่อนำความรู้มาพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน เข้าร่วมอบรม ร่วมประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว แลกเปลี่ยนข้อมูลการท่องเที่ยวกับคนอื่น ๆ และสามารถขอความร่วมมือหน่วยงานต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลได้

3. ความร่วมมือในการปฏิบัติ โดยสมาชิกปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ของชุมชนอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติตามรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้วางแผนไว้ ให้ความร่วมมือกับภาครัฐในการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและดูแลความสะอาดของชุมชน

4. ความร่วมมือในการประเมินผล โดยสมาชิกร่วมมือกันในการประเมินผลการท่องเที่ยว ร่วมหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยว ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งประเมินมาตรฐานการให้บริการการท่องเที่ยว และให้ข้อเสนอแนะในการประเมินผล

2. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางสังคมให้ดีขึ้น ดังนั้น

ผู้ที่เข้าร่วมคือผู้ที่มีผลกระทบมากที่สุด ซึ่งจุดเด่นของวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ สามารถนำไปปฏิบัติได้ในบริบทที่ซับซ้อนกับผู้ให้บริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาศักยภาพของประชาชน ซึ่งวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 5 องค์ประกอบคือ การสังเกต การสะท้อนคิด การวางแผน การปฏิบัติ และ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Crane & O'Regan, 2010) ดังนั้น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมหมายถึง กระบวนการวิจัยที่มุ่งศึกษาชุมชนด้วยนักวิจัยร่วมกับชุมชน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาในชุมชน วางแผนเพื่อแก้ปัญหา ดำเนินการตามแผน ติดตามประเมินผล และสะท้อนคิดเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน

คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Crane & O'Regan, 2010); (สัญญา ยีอราน และ ศิวไลซ์ วรรณรัตน์วิจิตร, 2561); (ศศิพิสุทธิ หงส์สมบัติ และ ศศิพิมพ์มาศ หงส์สมบัติ, 2563); (สมเกียรติ พันธธรรม และ ชิตพล ชัยมะดัน, 2563); ไว้ดังนี้

1. การสังเกต (Observe) เป็นการทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และพรรณนาตามความเป็นจริง เพื่อเตรียมข้อมูลในการสะท้อนคิด

2. การสะท้อนคิด (Reflect) ขั้นตอนการสะท้อนคิด ประกอบด้วย 2.1) การให้เวลากับการเข้าร่วมและฟังผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2.2) พัฒนาความคิดต่างๆ หรือทฤษฎีเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น มีการระดมสมอง การแลกเปลี่ยนความคิดกัน 2.3) การแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ปัญหา สิ่งค้นพบต่างๆ

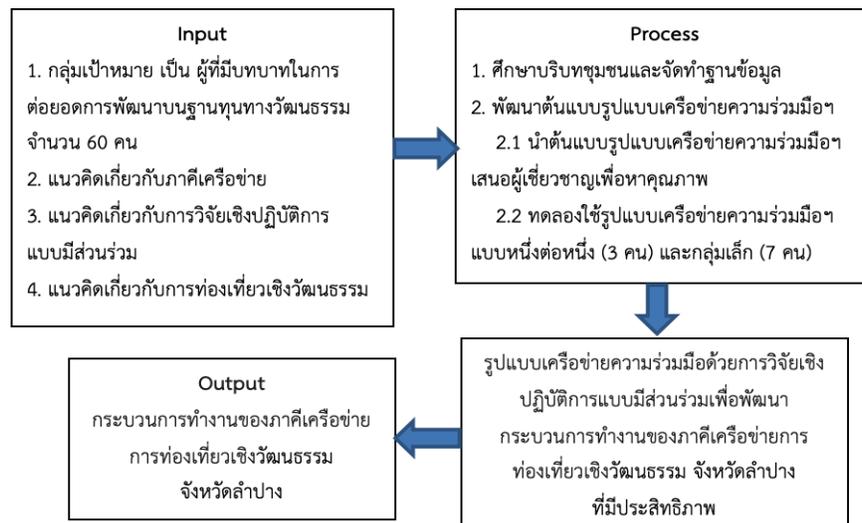
3. การวางแผน (Plan) เป็นการวางแผนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นขั้นตอน โดยระบุกิจกรรมต่างๆ ให้ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของงานนั้นๆ

4. การลงมือปฏิบัติ (Act) เป็นการดำเนินการตามที่วางแผนไว้อย่างเป็นระบบร่วมกัน

5. การแลกเปลี่ยน (Share) เป็นการกำหนดข้อสรุปและพิจารณาเพื่อนำไปวางแผนต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของคณะผู้วิจัยนำมากำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ จำนวน 10 คน ได้แก่ ตัวแทนผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 คน และตัวแทนชุมชน จำนวน 5 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษากระบวนการทำงานของภาคีเครือข่าย จำนวน 50 คน ประกอบด้วย กำนัน จำนวน 5 คน ผู้ใหญ่บ้าน 15 คน ตัวแทนชุมชน 20 คน ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 5 คน ตัวแทนครู จำนวน 5 คน ทั้งหมดอยู่ในตำบลลำปางหลวง เวียงตาล บ้านขอ เมืองปาน และแจ้ซ้อน (ตำบลละ 10 คน) ซึ่งได้มาจากผู้ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ

2. เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ แบบประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ แบบทดสอบความรู้ใช้ในการหาประสิทธิภาพ และแบบประเมินกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่าย ซึ่งเครื่องมือทุกชนิดผ่านการรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์

3. แบบแผนการทดลอง ใช้แบบแผนการทดลองตามแบบการวิจัยก่อนการทดลอง (Pre-Experimental Design) ทดลองกับกลุ่มเดียว (One-Group Pretest-Posttest Design)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ผ่านการขอจริยธรรมการวิจัยในคน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ขออนุญาตนายกองค้การบริหารส่วนตำบล (ที่เข้าร่วมโครงการ) ก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย โดยประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณาโครงร่างในการวิจัย เครื่องมือ กระบวนการเก็บข้อมูล และการปกปิดและรักษาความลับในการวิจัย จากนั้นทำหนังสือชี้แจงอาสาสมัคร โดยชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่ได้จากโครงการ และเน้นย้ำถึงความสมัครใจในการเข้าร่วมโครงการ และสามารถปฏิเสธที่จะเข้าร่วมหรือถอนตัวจากโครงการได้ทุกขณะ เมื่อผู้เข้าร่วมโครงการเข้าใจกระบวนการทั้งหมดแล้ว จึงให้ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยลงชื่อในใบให้ความยินยอมเข้าร่วมโครงการในการเก็บข้อมูลวิจัย ในการดำเนินการวิจัยดำเนินการเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง

ขั้นที่ 1 สํารวจฐานข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง จากเอกสารต่าง ๆ ในขั้นนี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และลงพื้นที่สํารวจฐานข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม ในตำบลลำปางหลวง ตำบลเวียงตาล ตำบลบ้านขอ ตำบลเมืองปาน และตำบลแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง ซึ่งในการสํารวจฐานข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม ใช้วิธีการสัมภาษณ์จากคนในชุมชน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์ข้อมูล และประมวลผลข้อมูล (แยกรายตำบล)

ขั้นที่ 2 ถ่ายทำวีดิทัศน์สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ประกอบด้วย 1) ตำบลลำปางหลวง ได้แก่ วัดม้าเหนือ วัดพระธาตุลำปางหลวง วัดไชยาทุ่งล้อม วัดจู้ดหลวง 2) ตำบลเวียงตาล ได้แก่ วัดสันทราย วัดยางอ้อย วัดพระธาตุตอดน้อย วัดดอนไชย 3) ตำบลบ้านขอ ได้แก่ วัดขอใต้ วัดพระเจ้าตอกสาน วัดทุ่งสำน วัดขอหัวช้าง วัดทุ่งบอมป่าเหว 4) ตำบลเมืองปาน ได้แก่ วัดพระธาตุม่อนเวียง วัดพระธาตุวงตา วัดแพะก้อม วัดหลวงเมืองปาน และ 5) ตำบลแจ้ซ้อน ได้แก่ พระธาตุตอดช้าง วัดช่วงกอม วัดตอดแม่แจ่ม วัดพระธาตุตอดเต่าคำ และวัดศรีหลวงแจ้ซ้อน

ขั้นที่ 3 ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนด โครงสร้าง วัตถุประสงค์ กฎกติกา กิจกรรม และแนวทางในการส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายดำเนินการตามบทบาทอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

ระยะที่ 2 การสร้างและหาประสิทธิภาพของรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ ซึ่งองค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ที่มาของรูปแบบ ประกอบด้วย ความเป็นมา หลักการ และแนวคิด 2) กระบวนการของรูปแบบ ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ บทบาทผู้เข้ารับการอบรม บทบาทวิทยากร ปัจจัยสนับสนุน และการประเมินผล 3) ผลการใช้รูปแบบ และ 4) การนำรูปแบบไปใช้ (ทิตินา แซมมณี, 2560 และ Joyce & Weil, 1996)

จากนั้นทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ตามแนวคิดของ Crane & O'Regan (2010) ได้องค์ประกอบกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 5 องค์ประกอบ คือ การสังเกต การสะท้อนคิด การวางแผน การปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และวิเคราะห์กระบวนการทำงานของภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย 4 กระบวนการหลัก คือ ความร่วมมือจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความร่วมมือในการปฏิบัติ และความร่วมมือในการประเมินผล

ขั้นที่ 2 สร้างต้นแบบรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ เมื่อทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบความร่วมมือในขั้นที่ 1 แล้ว คณะผู้วิจัยได้สร้างต้นแบบรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ เพื่อเตรียมนำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและประเมิน

ขั้นที่ 3 สร้างแบบประเมินต้นแบบรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ ซึ่งเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท และสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ เรื่อง กระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสร้างแบบทดสอบวัดความรู้
2. สร้างแบบทดสอบวัดความรู้ ซึ่งเป็นข้อสอบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 15 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนน ตอบถูกได้ 1 ตอบผิด ไม่ตอบ หรือตอบเกิน 1 ตัวเลือก ให้ 0
3. นำแบบทดสอบวัดความรู้ที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเป็นอาจารย์ที่สอนในระดับมหาวิทยาลัย ตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์และมีประสบการณ์ในการทำวิจัยทางการศึกษาหรือวิจัยเชิงพื้นที่ ไม่น้อยกว่า 5 ปี เพื่อตรวจสอบลักษณะคำถาม ตัวเลือก ความสอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและความถูกต้องของภาษา

4. ปรับปรุงแบบทดสอบวัดความรู้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
5. คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป

ขั้นที่ 4 นำต้นแบบรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ และแบบประเมินรูปแบบ เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (ชุดเดียวกับการประเมินแบบทดสอบวัดความรู้) เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบฯ จากนั้นทำการแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้รูปแบบฯ มีความสมบูรณ์ขึ้น ซึ่งผลการประเมิน พบว่า รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ มีคุณภาพเท่ากับ 4.70 อยู่ในระดับมากที่สุด

ขั้นที่ 5 นำรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ ไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพ โดยทำการทดลองใช้ 2 ครั้ง (การจัดกิจกรรมต่อครั้งใช้เวลาครั้งละ 2 วันๆ ละ 6 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง) ซึ่งครั้งที่ 1 การทดลองแบบ 1:1 โดยนำรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ ไปทดลองใช้กับตัวแทนชุมชนจำนวน 3 คน (จับฉลากจาก 10 คน) และทำการปรับปรุง จากนั้นทดลองใช้ ครั้งที่ 2 การทดลองแบบกลุ่มเล็ก เป็นการนำรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับตัวแทนชุมชนจำนวน 7 คน (เหลือจากการทดลองครั้งที่ 1) เพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบ

ระยะที่ 3 การเปรียบกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง ก่อนและหลังการใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ

ขั้นที่ 1 สร้างแบบประเมินกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่าย มีขั้นตอนการสร้างคือ

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากนั้นกำหนดประเด็นที่ต้องการประเมิน
2. สร้างแบบประเมินกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่าย เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)
3. นำแบบประเมินกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่าย เสนอผู้เชี่ยวชาญ 5 คน (ผู้เชี่ยวชาญชุดเดียวกับการประเมินรูปแบบ) เพื่อหาความเที่ยงตรง (Validity) และปรับปรุงแก้ไข
4. จัดทำแบบประเมินกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายเพื่อนำไปใช้จริง

ขั้นที่ 2 ขั้นการใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ หลังจากได้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ ที่มีประสิทธิภาพ (ระยะที่ 2) แล้ว คณะผู้วิจัยได้นำรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ ไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 50 คน โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ก่อนการจัดกิจกรรมด้วยรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ จะให้กลุ่มเป้าหมายทำแบบประเมินกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายฯ ใช้เวลาในการประเมิน 20 นาที
2. จัดกิจกรรมการอบรมให้กับกลุ่มเป้าหมายโดยใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ ที่พัฒนาขึ้น ใช้เวลา 2 วันๆ ละ 6 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง
3. ให้กลุ่มเป้าหมายทำงานร่วมกันตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการสังเกตสะท้อนคิด วางแผน ปฏิบัติ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นระยะเวลา 45 วัน
4. จัดเวทีเสวนาผลการดำเนินโครงการ และทำแบบประเมินหลังการใช้รูปแบบ
5. เปรียบเทียบผลก่อนและหลังการใช้รูปแบบ
6. สถิติในการวิจัย การวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบทดสอบวัดความรู้ โดยการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยใช้ IOC ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (สมนึก ภัททิยธนี, 2556) การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของรูปแบบ โดยใช้สูตร E_1/E_2 (ประสาธน์ เนื่องเฉลิม, 2563) และการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากแบบประเมินกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่าย โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ผลการพัฒนาฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง

ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง มีองค์ประกอบคือ 1) โครงสร้างของเครือข่ายเป็นแผนผังการบริหารจัดการเครือข่าย ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ รวมถึงกรรมการฝ่ายต่าง ๆ 2) วัตถุประสงค์ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลเชิงวัฒนธรรมเพื่อสืบสาน อนุรักษ์ ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างรายได้สู่ชุมชน 3) กฎกติกา ประกอบด้วย การบริหารงานด้วย

หลักการมีส่วนร่วม ประชุมสมาชิกเครือข่าย อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และรายงานผลการปฏิบัติงานและรายงานการเงิน ทุกรอบการประชุม และ 4) แนวทางในการส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายดำเนินการตามบทบาทอย่างที่เป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ประกอบด้วย จัดทำแผนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ชัดเจน สร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ให้แก่สมาชิก รวมทั้งชี้ให้สมาชิกเห็นประโยชน์ของการทำงานร่วมกัน ดำเนินงานตามบทบาทและวัตถุประสงค์ของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้สมาชิกเข้าร่วมอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ ในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ

ระยะที่ 2 ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพของรูปแบบ

1. ผลการพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คณะผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ โดยพัฒนาตามแนวคิดของ ทิศนา แคมมณี (2560) และ Joyce & Weil (1996) ดังนี้

ที่มาของรูปแบบ

1. ความเป็นมา การดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่น มาร่วมขับเคลื่อนในรูปแบบภาคีเครือข่าย โดยการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา และร่วมประเมินผล จะส่งผลให้ชุมชนนั้นเข้มแข็งและมีคุณภาพ

2. แนวคิด

2.1 รูปแบบความร่วมมือฯ มีองค์ประกอบ 4 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ที่มาของรูปแบบ ประกอบด้วย ความเป็นมา แนวคิด และหลักการ 2) กระบวนการของรูปแบบ ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ บทบาทผู้เข้ารับการอบรม บทบาทผู้วิทยากร ปัจจัย สนับสนุน และการประเมินผล 3) ผลการใช้รูปแบบ และ 4) การนำรูปแบบไปใช้

2.2 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การสังเกต การสะท้อนคิด การวางแผน การลงมือปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยน

2.3 กระบวนการทำงานของภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย ความร่วมมือในการจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนข้อมูล การปฏิบัติ และการประเมินผล

3. หลักการ ผู้เข้าร่วมโครงการต้องเรียนรู้ตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการสังเกต การสะท้อนคิด การวางแผน การปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยน

กระบวนการของรูปแบบ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ

1. วัตถุประสงค์ เพื่อ พัฒนากระบวนการทำงานของภาคีเครือข่าย

2. เนื้อหา ประกอบด้วย 2 ส่วน โดยส่วนแรกเป็นเนื้อหาจากเว็บไซต์ และส่วนที่ 2 เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาคีเครือข่าย และการทำงานร่วมกันของเครือข่าย

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้ ชั้นเตรียมการอบรม โดย ปฐมนิเทศ และประเมินกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่าย ชั้นการอบรม เรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน คือ การสังเกต (Observe) โดยให้ทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และพรรณนาตามความเป็นจริง การสะท้อนคิด (Reflect) ประกอบด้วย การใช้เวลากับการเข้าร่วมและฟังผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การระดมสมอง และการแลกเปลี่ยนข้อมูล ปัญหา สิ่งค้นพบต่างๆ การวางแผน (Plan) โดยการวางแผนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นขั้นตอน ระบุกิจกรรมต่างๆ ให้ชัดเจน ตามวัตถุประสงค์ของงานนั้นๆ การลงมือปฏิบัติ (Act) โดยดำเนินการตามที่วางแผนไว้อย่างเป็นระบบร่วมกัน และการแลกเปลี่ยน (Share) โดยการกำหนดข้อสรุปและพิจารณาเพื่อนำไปวางแผนต่อไป

4. บทบาทผู้เข้ารับการอบรม เรียนรู้ตามขั้นตอนกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยการสังเกต สะท้อนคิด วางแผน ปฏิบัติ และแลกเปลี่ยน

5. บทบาทวิทยากร มีหน้าที่ควบคุม สนับสนุน อำนวยความสะดวก ตรวจสอบกิจกรรม

6. ปัจจัยสนับสนุน ประกอบด้วย เว็บไซต์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ รวมทั้งเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ของภาคีเครือข่ายของชุมชน และนักศึกษาวิศวกรรมสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการสร้างเพจ การถ่ายวิดีโอ และการตัดต่อด้วยโทรศัพท์มือถือ

7. การวัดและประเมินผล คณะผู้วิจัยทำการประเมินผลก่อนการใช้รูปแบบประเมินผลระหว่างการใช้รูปแบบ และประเมินผลหลังการใช้รูปแบบ

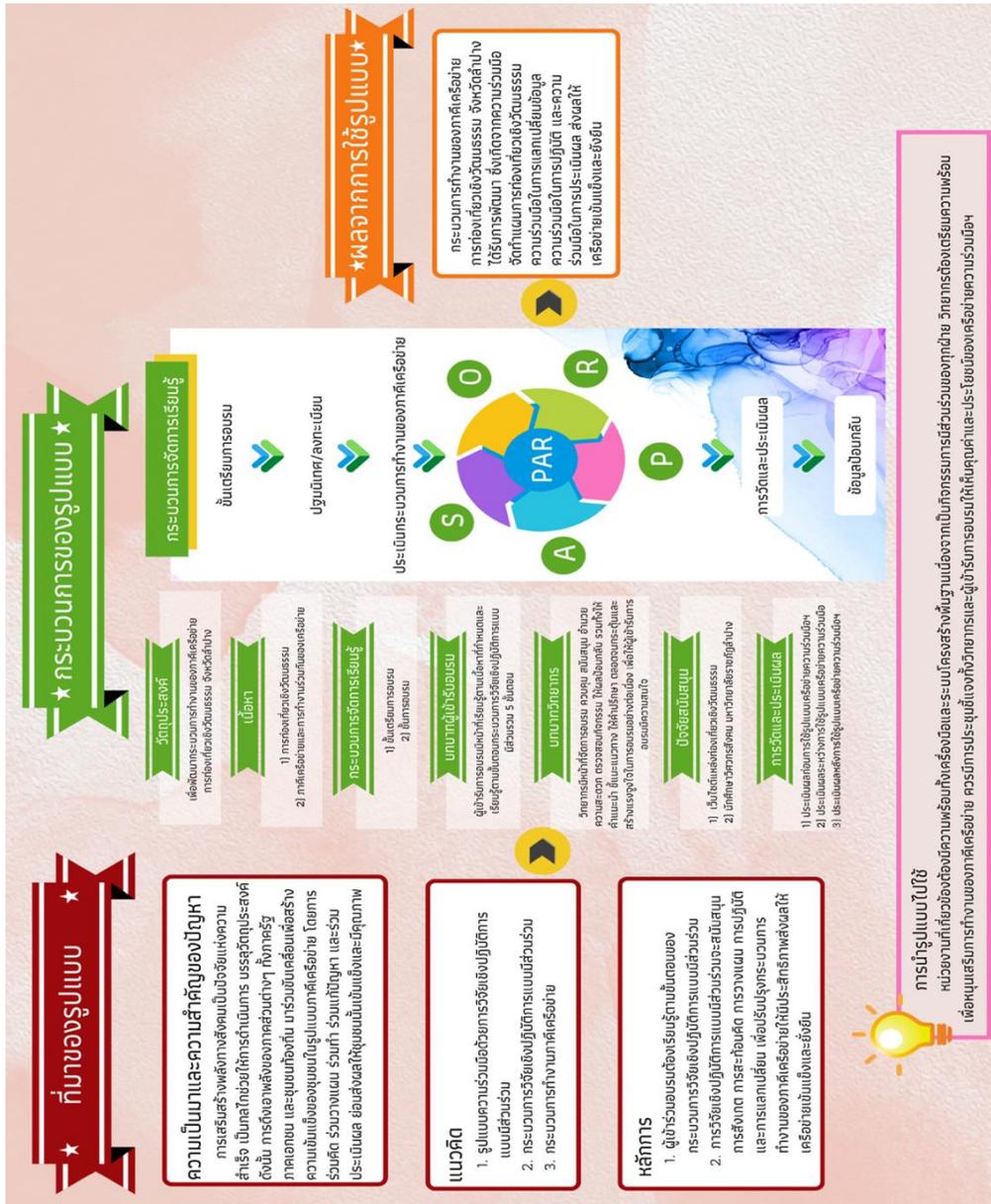
ผลการใช้รูปแบบ

ผลที่ได้จากการใช้รูปแบบ คือ กระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับการพัฒนา ซึ่งเกิดจากความร่วมมือจัดทำแผนการท่องเที่ยว ความร่วมมือ ในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ร่วมมือในการปฏิบัติ และร่วมมือในการประเมินผล ส่งผลให้เครือข่ายมีความเข้มแข็ง

การนำรูปแบบไปใช้

หน่วยงานสนับสนุนต้องมีความพร้อมทุกด้าน วิทยากรต้องเตรียมความพร้อมเพื่อหนุนเสริมกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ ควรมีการประชุมชี้แจงทั้งวิทยากรและผู้เข้ารับการอบรมให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการทำงานในรูปแบบภาคีเครือข่ายความร่วมมือ

คณะผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2. ผลการหาประสิทธิภาพของรูปแบบ หลังจากได้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือๆ ที่มีคุณภาพแล้ว คณะผู้วิจัยนำรูปแบบดังกล่าวไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพกับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 2 ครั้ง ในรูปแบบหนึ่งต่อหนึ่งและกลุ่มเล็ก ซึ่งนำเสนอผลการหาประสิทธิภาพของรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือๆ ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการหาประสิทธิภาพของรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ

N	ระหว่างการใช้รูปแบบ			หลังการใช้รูปแบบ			ประสิทธิภาพ E ₁ /E ₂
	A	Σx	E ₁	B	Σy	E ₂	
3	60	146	81.11	15	36	80	81.11/80
7	60	354	84.27	15	88	83.81	84.27/83.81

จากตารางที่ 1 พบว่า รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ มีประสิทธิภาพแบบหนึ่งต่อหนึ่งและกลุ่มเล็กเท่ากับ 81.11/80 และ 84.27/83.81 ตามลำดับ แสดงว่ารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์กำหนด

ระยะที่ 3 การเปรียบเทียบกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง ก่อนและหลังการใช้รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือฯ

ผลการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายความร่วมมือด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบกระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายก่อนและหลังใช้รูปแบบ

กระบวนการทำงานของภาคีเครือข่าย (N=50)	ก่อนใช้รูปแบบ			หลังใช้รูปแบบ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. ความร่วมมือจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	2.29	0.75	น้อย	4.41	0.72	มาก
2. ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล	2.49	0.77	น้อย	4.35	0.65	มาก
3. ความร่วมมือในการปฏิบัติ	2.81	0.68	ปานกลาง	4.53	0.63	มากที่สุด
4. ความร่วมมือในการประเมินผล	2.14	0.81	น้อย	4.12	0.61	มาก
ค่าเฉลี่ย	2.43	0.75	น้อย	4.35	0.65	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า กระบวนการทำงานของภาคีเครือข่าย ก่อนการใช้รูปแบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.43 อยู่ในระดับน้อย และหลังการใช้รูปแบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านหลัง การใช้รูปแบบ พบว่า ด้านความร่วมมือในการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 รองลงมา คือ ความร่วมมือจัดทำแผนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 และ 4.35 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ความร่วมมือในการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 อยู่ในระดับมาก แสดงว่ากระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

อภิปรายผล

คณะผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลการวิจัยใน 3 ประเด็น มีรายละเอียดดังนี้

1. ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง เป็นฐานข้อมูลในรูปแบบเว็บไซต์ มีองค์ประกอบคือ โครงสร้างของเครือข่าย วัตถุประสงค์ กฎกติกา กิจกรรมที่จะดำเนินการ และคลิปวิดีโอแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูล กิจกรรม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเครือข่าย ทั้งนี้ฐานข้อมูลดังกล่าวเน้นการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบออนไลน์เพื่อเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสวิถีชีวิตของเมืองที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สอดคล้องกับ ศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ และ เสรี วงษ์มณฑา (2564) ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน ในฐานะเมืองรอง กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเน้นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวด้วยสื่อออนไลน์ เพื่อพัฒนาเครือข่ายภาคีท่องเที่ยว ยกย่องคุณภาพของการบริการของบุคลากรท้องถิ่น ความเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมของชุมชน

2. รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ที่มาของรูปแบบ ประกอบด้วย ความเป็นมา แนวคิด และหลักการ 2) กระบวนการของรูปแบบ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการจัดการเรียนรู้ บทบาทผู้เข้ารับการอบรม บทบาทวิทยากร ปัจจัยสนับสนุน การวัดและประเมินผล 3) ผลการใช้รูปแบบ และ 4) การนำรูปแบบไปใช้ ซึ่งรูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.70$, $S.D = 0.46$) และมีประสิทธิภาพแบบกลุ่มเล็ก เท่ากับ $84.27/83.81$ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบตามแนวคิดของ ทิศนา แคมมณี (2560 และ Joyce & Weil (1996) มีองค์ประกอบ 4 ส่วนหลัก ได้แก่ ที่มาของรูปแบบ กระบวนการของรูปแบบ ผลการใช้รูปแบบ และการนำรูปแบบไปใช้ ส่วนผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบจากแนวคิด หลักการ ทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งสังเคราะห์เอกสารที่ศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายความร่วมมือด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงทำให้รูปแบบมีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Richey & Klein (2007) กล่าวว่าในการสรุปสาระสำคัญของงานวิจัยเพื่อได้ต้นแบบรูปแบบการสอนที่เหมาะสม ต้องให้ความสนใจเกี่ยวกับความเที่ยงตรงของการออกแบบ ซึ่งการหาความเที่ยงตรงภายในเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รูปแบบน่าเชื่อถือ เนื่องจากการนำไปตรวจเพื่อหาจุดบกพร่องและได้รับความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ นอกจากนั้นรูปแบบยังมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้เนื่องจากคณะผู้วิจัยดำเนินการใช้รูปแบบตามกระบวนการอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน มีส่วนร่วมกับกิจกรรมเพื่อเป้าหมายเดียวกันคือ การพัฒนากระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดลำปาง ให้มีคุณภาพ จึงส่งผลให้รูปแบบดังกล่าว มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉวีวรรณ เคยพุดชา (2561) ทำการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบ RAJASEE เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน จำนวน 36 คน พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ RAJASEE มีประสิทธิภาพ $85.11/84.33$ เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. กระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายความร่วมมือด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ ทั้งนี้เพราะกระบวนการของรูปแบบเน้นการทำงานร่วมกันของสมาชิกในเครือข่ายทุกขั้นตอน และคณะผู้วิจัยได้ชี้แจงให้เครือข่ายเข้าใจถึงคุณค่าและประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการทำงานร่วมกัน ตั้งแต่กระบวนการของการสังเกต โดยทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และพรรณนาตามความเป็นจริง การสะท้อนคิด โดยเข้าร่วมและฟังผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พัฒนาการคิดต่าง ๆ และแลกเปลี่ยนข้อค้นพบต่าง ๆ การวางแผน โดยการวางแผนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นขั้นตอน การลงมือปฏิบัติ โดยดำเนินการตามที่วางแผนไว้ อย่างเป็นระบบร่วมกัน และการแลกเปลี่ยน โดยการกำหนดข้อสรุปมาพิจารณาเพื่อนำไปวางแผนต่อไป ซึ่งจากการทำงานร่วมกันของภาคีเครือข่ายอย่างเป็นขั้นตอนจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย ชุมชนมีอาชีพ และมีรายได้ สอดคล้องกับ เดชา ลุนาวงค์ (2565) ศึกษาเรื่อง เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้ KHOKKONG Model โรงเรียนบ้านโคกกองมิตรภาพที่ 86 พบว่า องค์กร หน่วยงาน หรือสถานศึกษาที่ได้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ร่วมกันทุกกระบวนการ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา และร่วมประเมินผล ย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับ พิมพิภา นวนจา และ ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา (2563) ศึกษาเรื่อง ภาคีเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปอง พบว่า เครือข่ายมีกระบวนการความร่วมมือในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การจัดทำแผน แลกเปลี่ยนข้อมูล ปฏิบัติ และประเมินผล ตลอดจนมีการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน ส่งผลให้ชุมชนมีอาชีพและมีรายได้เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานที่นำรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปใช้ ต้องมีการเตรียมความพร้อมทางด้านเครื่องมือและระบบโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในการจัดกิจกรรม เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และควรมีการประชุมชี้แจงทั้งวิทยากรและผู้เข้ารับการอบรม ให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้รูปแบบดังกล่าว ซึ่งผลการใช้รูปแบบจะให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต้องได้รับความร่วมมือทั้งจากวิทยากรและผู้เข้าร่วมอบรม

1.2 วิทยากรต้องเตรียมความพร้อมทุกด้าน ก่อนนำรูปแบบไปใช้ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มตั้งแต่วางแผนการอบรม การทำความเข้าใจในเนื้อหา และจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ สังเกต สะท้อนคิด วางแผน ลงมือปฏิบัติ และแลกเปลี่ยน ตลอดจนเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมและเพียงพอ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สามารถพัฒนากระบวนการทำงานของภาคีเครือข่ายได้จริง แต่ในการทำวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยควรประยุกต์ใช้รูปแบบดังกล่าวเพื่อพัฒนาตัวแปรตามอื่น ๆ เช่น การตลาด การส่งเสริมการขาย และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นต้น

2.2 ควรทำการพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือ ร่วมกับเทคนิควิธีอื่น นอกเหนือจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปใช้ในการหนุนเสริมให้ชุมชนเกิดการต่อยอด พัฒนาระบบการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). *การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: พี ดับบลิว ฟรินดิง.
- กุลทัต หงส์ชยางกูร และ ปรัชญานันท์ เทียงจรรยา. (2560). *การสร้างและการบริหารเครือข่าย*. Retrieved on 12 October 2022, from:
http://hsmi2.psu.ac.th/upload/forum/paper_1598_5f69ce9304e915f69ce.pdf
- ฉวีวรรณ เคยพุดชา. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รูปแบบ RAJASEE เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 24(47), 64-78.
- เดชา ลุนาวงค์ (2565). ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนบ้านโคกก่องมิตรภาพที่ 86 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 2(6), 776-780.
- ทิศนา แคมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2563). *วิจัยการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์ิกา นวนจา และ ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ ออยุธยา (2563). ภาศิเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 11(2), 29-54.
- ศศิพิสุทธิ์ หงส์สมบัติ และ ศศิพิมพ์มาศ หงส์สมบัติ. (2563). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อฟื้นฟูตลาดชุมชน ตำบลบัวทอง อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*, 10(2), 50-60.
- ศิริพร ถาวรวิสิทธิ์ และ เสรี วงษ์มณฑา. (2564). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 26(1), 244-256.
- สมเกียรติ พันธธรรม และ ชิตพล ชัยมะดัน. (2563). รูปแบบการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก กรณีศึกษา ชุมชนปากน้ำประแส จังหวัดระยอง. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 16(3), 89-106.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2556). *การวัดผลการศึกษา*. กทม: ประสานการพิมพ์.

- สัญญา ยีอราน และ ศิวีไลซ์ วนรัตน์วิจิตร (2561). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สู่ความสำเร็จการเปลี่ยนแปลงนโยบายในระบบสุขภาพ. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, (5)2, 288-300.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. Retrieved October 2, 2022, from: https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 5 ประเด็นการท่องเที่ยว พ.ศ. 2561-2580*. Retrieved October 2, 2022, from: <http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/>.
- สมิทร สุวรรณ และคณะ. (2560). การสร้างเครือข่ายความร่วมมือพหุภาคี เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก จังหวัดนครปฐม. *วารสารครุศาสตร์*, 45(1), 282-298.
- Crane, P., & O'Regan, M. (2010). *On PAR Using Participatory Action Research to Improve Early Intervention*. Department of Families, Housing, Community Services and Indigenous Affairs, Australian Government.
- International Association for Public Participation (IAP2). (2007). *The Spectrum of Public Participation*. Retrieved from: http://www.iap2.org/associations/4748/files/IAP2%20Spectrum_vertical.pdf.
- Joyce, B.R., & Weil, M. (1996). *Models of teaching*. London: Allyn & Bacon.
- Richey, R.C., & Klein, J. (2007). *Design and Development Research: Methods, Strategies, and Issues*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

